

УДК 351.84:35.072.2:342.5 (477)
DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.13>

ОСОБЛИВОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ У СУЧАСНИЙ ПЕРІОД ВИКЛИКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Харечко Д. О. – кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Львівського національного університету ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С. З. Гжицького
ORCID: 0000-0003-0758-5809

Внаслідок нерівномірної глобалізації численні шоки, спричинені пандемією COVID-19 вдарили по світовій економіці, що характеризується повільним зростанням, низькою кон'юктурою торгівлі та трансформації підприємництва, посиленням нерівності. Ще до того, як пандемія призвела до спаду світової економіки, так і не були вирішені завдання динамічного розвитку після попередньої глобальної економічної та фінансової кризи. У 2020 році світова економіка продемонструвала найповільніше зростання за десятиліття, при цьому спад економічної активності в різних частинах світу був багато в чому синхронним, а ризики подальшого зниження були великі.

Уповільнення відновлення після глобальної економічної та фінансової кризи пандемії COVID-19 може бути багато в чому обґрунтовано низькими інвестиціями в реальну економіку, що також продовжило значне зниження зростання світової продуктивності праці. Динаміка зростання в світі, що розвивається, дуже часто виявлялася тісно пов'язана з нестійкими міжнародними потоками капіталу, і багато країн, що розвиваються, вже не скорочували розрив у рівні життя, а, навпаки, відставали. Вразливість більшості країн, що розвиваються, посилювалася дестабілізацією, викликаною швидким поширенням цифрових технологій.

Повільне піднесення після глобальної економічної та фінансової кризи пандемії COVID-19 та політичні рішення, що зазнавали впливу сил глобалізації та соціально-економічного прогресу супроводжувалися погіршенням структури доходів і багатства, коли майнова нерівність стала однією з найгостріших економічних, соціальних та політичних проблем нашого часу. Нерівність викликала соціально-економічну напруженість у розвинених країнах, де нерівність доходів і майнова нерівність різко зросла спонукаючи до поляризації між заможними громадянами та іншим населенням.

Поляризація доходів та добробуту супроводжувалася напруженістю між поколіннями, коли надії молодших груп населення досягти вищого рівня життя, ніж їхні батьки, ставали дедалі більш ілюзорними. Поглиблення лінії розлому у світовій економіці та збільшена вразливість країн, що розвиваються, також стали результатом змін у міжнародному виробництві, які стають все більш очевидними. Повільне зростання торгівлі, причому за умов уповільнення темпів зростання світової торгівлі проти зростанням глобального доходу викликало занепокоєння щодо можливого досягнення світової економікою меж зростання економіки у період пандемії COVID-19.

Ключові слова: пандемічні загрози, етап, соціально-економічна політика, період, світовий досвід, глобалізація, фінансовий аспект, формування, виклики.

Kharechko D. O. Peculiarities of globalization impact on the implementation of state policy of countries with economies in transition in the modern period of challenges of the COVID-19 pandemic

As a result of uneven globalization, numerous shocks caused by the COVID-19 pandemic have hit the global economy, which is characterized by slow growth, low trade and business transformation, and growing inequality. Even before the pandemic led to the recession of the world economy, the tasks of dynamic development after the previous global economic and financial crisis were not solved. In 2020, the world economy showed the slowest growth in a decade, with the decline in economic activity in different parts of the world was largely synchronous, and the risks of further decline were high.

The slowdown in the recovery from the global economic and financial crisis of the COVID-19 pandemic may be largely justified by low investment in the real economy, which has also continued to significantly reduce global productivity growth. The dynamics of growth in the developing world have often been closely linked to volatile international capital flows, and many developing countries are no longer closing the gap in living standards, but lagging behind. The vulnerability of most developing countries has been exacerbated by destabilization caused by the rapid spread of digital technologies.

The slow rise of the COVID-19 pandemic following the global economic and financial crisis and the political decisions affected by globalization and socio-economic progress have been accompanied by deteriorating incomes and wealth as property inequality has become one of the most pressing economic, social and political challenges of our time. Inequality has caused socio-economic tensions in developed countries, where income inequality and property inequality have risen sharply, leading to polarization between wealthy citizens and the general population.

The polarization of income and well-being was accompanied by intergenerational tensions as the hopes of younger populations reached a higher standard of living than their parents became increasingly illusory. The deepening fault lines in the world economy and the increased vulnerability of developing countries have also been the result of changes in international production that are becoming increasingly apparent. The slow growth of trade, with global trade growth slowing against global income growth, has raised concerns about the possible achievement of global economic growth during the COVID-19 pandemic.

Key words: *pandemic threats, stage, socio-economic policy, period, world experience, globalization, financial aspect, formation, challenges.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. На національному рівні на кожену державу покладається основна відповідальність за розробку стратегій розвитку та проведення ефективної політики, яка активно враховує можливості, створювані глобальною економікою та взаємозалежністю, що доповнюються та підтримуються сприятливими глобальними умовами відтворення. Держава, підтримувана через громадську діяльність та соціально-економічний прогрес у своїй країні, робить свій внесок у багатосторонні процеси, в рамках яких держави домовляються обмежувати вплив на інші країни для досягнення глобальних спільних благ.

Трансформації, викликані швидким розповсюдженням цифрових технологій, і відповідні можливості повернення завдяки автоматизації раніше винесеного за кордон виробництва також сприяли переоцінці глобальної географії виробництва. У країнах з більш відкритими ринками капіталу, фінансовий приплив був вкрай нестабільним і значною мірою визначався достатком глобальної ліквідності та схильністю до ризику глобальних фінансових інвесторів. Циклічний характер такого припливу ускладнює макроекономічне регулювання і посилює фінансову заборгованість у сучасний період пандемічних криз.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Вивчення літературних джерел та практичного досвіду фінансових та інвестиційних режимів у поєднанні з державним регулюванням та досягненнями інформаційних і комунікаційних технологій актуалізувало проблематику міжнародних торгових та фінансових потоків, прямих іноземних інвестицій та міжнародних контактів. Глобальна інтеграція, котра підкріплювалася динамічним зростанням глобального кредиту, бумом сировинних цін і найчастіше більш активною внутрішньою політикою країн, що розвиваються, сприяла скороченню населення, що живе в крайній злиднях.

Глобалізація, котра постійно посилюється, все більш глибока економічна інтеграція принесли очікувані вигоди лише декільком країнам, що розвиваються, і які можливо, навіть не слідували політичним рецептам, а також обмеженій кількості людей, котрі мали необхідні знання та початкові умови, що дозволили їм

скористатися можливостями, створеними глобалізацією. Наздоганяючий розвиток економіки, який продемонстрували багато інших країн, що розвиваються, протягом більш коротких періодів, загальмувався, тому що їхні інтеграційні процеси є пов'язаними з кризами та дефляційними тенденціями. Гальмування економіки у період пандемії COVID-19 цілком могло бути структурним явищем довгострокового порядку, вплив якого посилює циклічні фактори уповільнення зростання світового доходу.

Метою статті є обґрунтування та розкриття перспектив імплементації для України світового досвіду формування та реалізації державної економічної політики під час впливу пандемічних загроз COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Країни, що розвиваються зустрілися з ризиком уповільнення на виробництвах з відносно низькою вітчизняною доданою вартістю, у той час як права власності на технології залишаються в розвинених країнах. Це залишає лише кілька каналів передачі технологій між іноземними та вітчизняними підприємствами та обмежує можливості просування вгору по ланцюжку створення вартості та використання нових економічних можливостей, котрі виходять за рамки існуючих порівняльних переваг на основі залучення технологій та прямих іноземних інвестицій для створення трансформаційного виробничого потенціалу.

Глобальні ланцюжки створення вартості відкривають сприятливі можливості для торгівлі та розвитку, дозволяючи більшій кількості країн, фірм та працівників брати участь у торгівлі внаслідок вибудовування ними глобального виробництва у вузьких сегментах, які мають порівняльні переваги. Кількісна оцінка вигід глобальних ланцюжків створення вартості повинна враховувати широке коло питань, у тому числі їх структуру управління та внесок в індустріалізацію завдяки міжгалузевим зв'язкам та збільшенню частки вітчизняної доданої вартості у загальному обсязі експорту, а також більше поширення знань та позитивний вплив на конкуренцію.

У результаті зростання уваги у торговельній політиці стало приділятися нетарифним заходам та лібералізації всередині країни, а також уніфікації норм регулювання і стандартів, часто кодифікованих у двосторонніх або регіональних торгових угодах. Такі рішення є результатом переоцінки економічного ефекту винесення виробництв за кордон у світлі зростання питомих витрат на робочу силу в деяких великих країнах, що розвиваються, і витрат, пов'язаних з управлінням глобальним ланцюжком поставок в умовах серйозних перебоїв у поставках, викликаних екстремальними явищами, які спостерігалися вже до пандемії COVID-19 [3]. Глобальний фінансовий цикл уособлює приплив капіталу в країни, що розвиваються, як правило, більшою мірою обумовлений зовнішніми, а не внутрішніми факторами, здатними притягувати міжнародні потоки капіталу в їх економіку.

Трансформації, викликані швидким розповсюдженням цифрових технологій, і відповідні можливості повернення завдяки автоматизації раніше винесеного за кордон виробництва також сприяли переоцінці глобальної географії виробництва. У країнах з більш відкритими ринками капіталу, фінансовий приплив був вкрай нестабільним і значною мірою визначався достатком глобальної ліквідності та схильністю до ризику глобальних фінансових інвесторів. Циклічний характер такого припливу ускладнює макроекономічне регулювання і посилює фінансову заборгованість.

Більшість країн, що розвиваються, не має в своєму розпорядженні численних інструментів політики, використання яких не пов'язане з попередніми умовами, які були б потрібні для стримування цього тиску. Фінансова глобалізація набула подальшого розвитку, оскільки висока заборгованість стала ключовою особливістю світової економіки. Безпрецедентно великою є заборгованість країн із високим і середнім доходом, у якій переважає заборгованість приватного сектора. На початку пандемії COVID-19 заборгованість країн із низьким доходом була не вищою, ніж до програм списання боргу бідних країн із високою заборгованістю, але в цих країнах також помітно зросла заборгованість приватного сектору.

На фоні уповільнення глобального зростання, посилення торгових негараздів і, у деяких випадках, підвищення політичної невизначеності, високий корпоративний борг у країнах, що розвиваються став головним джерелом фінансової вразливості, що відобразила пандемія COVID-19. Після глобальної економічної та фінансової кризи серед джерел залучених державами позикових коштів зросла питома вага приватних, іноземних та небанківських кредиторів, що ще більше посилює вразливість. З викликаними податковими міркуваннями незаконних фінансових потоків тісно пов'язане те спостереження, що зростаюча частка доходів проходить через холдингові або інвестиційні компанії, які можуть бути просто порожніми корпоративними оболонками, а не інвестується у виробництво приймаючих країн.

Після спаду споживчих витрат закриття виробництв призвели до найглибшого і найбільш синхронного глобального економічного колапсу в історії. Пандемія COVID-19 створила значну невизначеність стосовно економічних перспектив, не в останню чергу в країнах, котрі розвиваються, що може викликати затримку або навіть скасування раніше передбачених проєктів. Таким чином, пандемія може стати переломним моментом, здатним докорінно змінити конфігурацію міжнародного виробництва в майбутньому десятилітті, при цьому очікується, що приплив доходів в країни, що розвиваються, залишиться позитивним, але буде набагато нижчим за попередні.

Найбільший економічний і соціальний збиток завдається країнам, що розвиваються, у цих країнах високе значення найбільш постраждалих секторів економіки поєднується з великими масштабами неформальної зайнятості та слабким соціальним захистом. Економічні наслідки пандемії COVID-19 непропорційно позначаються на молодих поколіннях, яким важче закріпитися на порушеному ринку праці, а також на тих, хто змушений закінчити освіту, маючи можливості проходити навчання через Інтернет. Пандемія стала переломним моментом, здатним докорінно змінити конфігурацію міжнародного виробництва у майбутньому десятилітті.

Поглиблення існуючих проблем через нерівномірний прямий вплив самої пандемії COVID-19, ймовірно, погіршуватиметься розбіжними шляхами економічного підйому [1]. Крім успіху в стримуванні поширення інфекції і, зрештою, отримання доступного за ціною доступу до вакцин та ефективного лікування, темпи підйому в країні залежатимуть від масштабу та ефективності заходів у відповідь політики держав і від відмінностей у структурі економіки країн та їх готовності адаптуватися до структурних зрушень у міжнародному виробництві, що відбуваються, а розрив між масштабними заходами у відповідь на рівні країн і недостатніми міжнародними заходами викликає тривогу. Заходи реагування контрастують з неадекватною реакцією на міжнародному рівні що дивує, оскільки глобальний характер пандемії у санітарному та економічному аспекті відображає глобальну взаємозалежність та величезну необхідність багатостороннього співробітництва для боротьби з пандемією COVID-19.

Новий відтік капіталу, коли інвестори оцінюють свою вразливість у кризовій ситуації в реальній економіці може завантажити багато країн у фінансовий хаос, пандемія COVID-19 висвітлила багато недоліків міжнародної грошово-кредитної та фінансової архітектури. Вона дає можливість прискорити давно назрілі реформи, які зроблять легшим доступ країн, що розвиваються, до міжнародної ліквідності та сприяють реструктуризації суверенного боргу. Світова економічна криза вже змусила засумніватися у загальноекономічних та ширших соціальних перевагах вільної гри ринкових сил, але заходи реагування, вжиті в розвинених країнах під час кризи COVID-19, зруйнували багато того, що раніше вважалося як табу.

Щойно міркування економічного відновлення візьмуть гору над міркуваннями стримування кризи, цілком імовірно, що уряди багатьох розвинених країн і далі розвиватимуть промислову політику, якої давно уникали. Прийняття деяких цих заходів може бути пов'язане з конкретними цілями в кризових ситуаціях, проте ця і подібна до неї новаторська політика цілком може стати частиною «нової нормальності», подібно до того як нетрадиційна грошово-кредитна політика, яку центральні банки розвинутих країн прийняли після глобальної економічної та фінансової кризи.

Однією з ознак цього може стати продовження розвиненими країнами взамін передчасного повернення до жорсткої бюджетної економії як відповіді на глобальну фінансово-економічну кризу бюджетної експансії, покликаної продовжити витрачання коштів з гуманітарних міркувань та запобігти низхідній економічній спіралі, а також повернути назад державні витрати. Загострення макроекономічної політики на забезпеченні адекватного попиту та економічної справедливості, яке рухається головним чином політикою бюджетної експансії, цілком може стати однією з головних особливостей середовища після пандемії [4]. Роки жорсткої бюджетної економії сприяли повсюдним та хронічним вузьким місцям в інфраструктурі та логістиці, що обмежували можливості держави стосовно підтримки у масштабі, здатному стримати різке збільшення кількості інфекцій та смертей від COVID-19.

Проте швидке та рішуче збільшення бюджетних видатків для подолання соціально-економічних наслідків пандемії стримує невдоволення населення, воно додало людям упевненість у тому, що було зроблено все можливе, щоб забезпечити надійну негайну відповідь на пандемію. Зростання участі держави в економіці через COVID-19 може означати відхід від парадигми обмеження ролі держави, яка переважала протягом десятиліть. Ще один тривалий період повільного зростання затримає або скасує інвестиційні та інноваційні рішення, викликаючи подальше зниження зростання глобальної продуктивності праці.

Це означає, що передчасний поворот до жорсткої бюджетної економії призведе до скорочення створення робочих місць і завадить нарощуванню виробничого потенціалу та структурної трансформації, котрі вирішальною мірою визначають ступінь нерівності доходів до відрахування податків. Тому він ускладнить відновлення після пандемії та створить небезпеку ще більшого поглиблення і без того глибокої нерівності та підвищення вразливості для майбутніх потрясінь, це також може призвести до подальшого підриву суспільної підтримки демократичних урядів.

Ще однією ознакою можливості подальшого підвищення ролі держави може бути те, що масштабні макроекономічні заходи стимулювання в розвинених країнах були вжиті безпосередньо після більш активних та широких заходів офіційної

промислової політики та заходів, спрямованих на стимулювання окремих промислових секторів. Такі заходи стали звичайним явищем, не в останню чергу через побоювання з приводу здатності підтримувати високий рівень життя та технологічну перевагу у світі після пандемії. Зміни державної політики показують, що, крім пошуку рішень щодо подолання пандемії COVID-19, залученість держави і більш активні заходи політики, які вона вживає, стали реакцією на зрушення в глобалізації.

Швидке поширення цифрових технологій може бути найважливішим із цих зрушень, у тому числі у світлі того, що надання цифрових послуг отримало потужний імпульс у результаті пандемії COVID-19. Але визнання того, що відновлення суспільної підтримки глобалізації та багатосторонності вимагає цілеспрямованих зусиль стосовно подолання ліній розлому у світовій економіці, що виникли задовго до пандемії, явно також відіграло свою роль. Соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19 здатні ще більше поставити під сумнів обіцянки глобалізації, неадекватна міжнародна реакція може призвести до подальшого зменшення у момент, коли глобальна співпраця має першорядне значення. Якщо їх не зупинити, тоді, коли виникне наступна пандемія чи новий глобальний шок, світ буде не готовий до них.

Не менш важливо, що вони здатні звести нанівець успіхи, досягнуті в досягненні цілей сталого розвитку, і здатність держав підтримувати багатосторонні режими, що лежали в основі цих досягнень. Нинішня ситуація пов'язана з нерівністю, що зростає, про що свідчить як зниження частки праці в національному доході, так і поляризація доходів і майнова поляризація [2]. Концентрація зростання добробуту та доходів, що супроводжується застоєм доходів тих, хто перебуває в основі піраміди, та нестабільністю або зниженням матеріального становища людей із середнім доходом стала визначальною рисою нашого часу практично у всіх країнах.

Хоча посилення нерівності має кілька причин, деякі з яких можуть бути специфічними для країни, тут важливу роль відіграла і обрана державна політика, цьогорічна цифрова революція загострила ці тенденції. Посилення нерівності серед іншого пояснюють глобалізацією, можливо тому, що блага глобалізації у вигляді здешевлення товарів розподіляються серед населення, у той час як несприятливі наслідки, пов'язані з втратою традиційних робочих місць середнього класу в обробній промисловості регіонів з високою концентрацією галузей, що конкурують з імпортом, виявляються в географічно обмежених районах і тому дуже наочні. Відчуття того, що блага глобалізації розподіляються нерівномірно і несправедливо, призвело до опору глобалізації, особливо в розвинених країнах.

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На даному етапі негативна реакція на глобалізацію знижує політичну рішучість брати участь у глобальному співробітництві. Необхідно з'ясувати, чи сприяє глобалізація за своєю сутністю динаміці, яка зрештою призводить до негативної реакції, і якщо так, то чи неминуча ця динаміка чи її можна уникнути, скоригувавши правила та норми, що регулюють глобалізацію, а потім змінивши спрямованість політики. Це передбачає визнання недооцінки труднощів, пов'язаних з тим, щоб глобалізація служила загальному благу, а також ризику того, що і поставить під загрозу глобальне співробітництво.

Сьогодні важлива мобілізація усього арсеналу інструментів державної політики для продовження зусиль щодо подолання поділу світу на місця бідності та достатку на основі плідної інтеграції країн у світову економіку. Більш широке

охоплення ефективної політики має вирішальне значення для забезпечення її суспільної підтримки. Ефективні уряди, котрі готові шукати багатосторонні рішення, можуть якнайкраще забезпечити, щоб державна політика, що сприяє соціально-економічному розвитку, розглядалася з глобального погляду, а реальні відповіді на глобальні виклики отримувалися таким чином, щоб критерієм служило глобальне благо, дозволяючи при цьому належним чином відображати національні інтереси кожної країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.
2. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 15.08.2021).
3. Лаврентій Д.С. Механізм державно-приватного партнерства в процесі реформування сфери охорони здоров'я в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.»; М-во освіти і науки України, ПАТ «Вищ. навч. закл. «Міжрегіон. акад. упр. персоналом». Київ, 2019. 20 с.
4. Охрана здоровья и права человека: ресурсное пособие / под научн. ред. И.Я. Сенюты (версия на рус. языке). 5-е изд., доп. Львов: Издательство ЛОБФ «Медицина и право», 2015. 989 с.

REFERENCES:

1. Kravchenko M.V. (2012), *Systema sotsial'noho zakhystu naseleण्या yak ob'yekt derzhavnoyi polityky: metodolohiya ta praktyka* [The system of social protection as an object of state policy: methodology and practice], Monograph, Press Inform.-analit. ahentstvo, Kyiv, 451 p. [Ukraine]
2. Krentovs'ka O. (2009), "*Hlobal'na sotsial'na polityka i mizhnarodne spivrobitnytstvo shchodo pytan'starinnya naseleण्या*" ["Global Social Policy and International Cooperation on Aging"], journal *Demokratychnе vryaduvannya* [Democratic governance], vol. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf [Ukraine]
3. Lavrentiy D.S. (2019), *Mekhanizm derzhavno-pryvatnoho partnerstva v protsesi reformuvannya sfery okhorony zdorov'ya v Ukrayini* [The mechanism of public-private partnership in the process of health care reform in Ukraine], Ph.D thesis: 25.00.02 „Mekhanizmy derzh. upr.”; press *M-vo osvity i nauky Ukrayiny, PAT «Vysshch. navch. zakl. „Mizhrehion. akad. upr. Personalom”*, Kyiv, 20 p. [Ukraine]
4. Edited by Senyuty I.Ya. (2015), *Okhrana zdorov'ya i prava cheloveka* [Health protection and human rights], Resource manual, Press LOBF “Meditcina i pravo”, Lviv, 989 p. [Russian]